

УДК 332

ПРО СУТНІСТЬ І ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Махмудова К. В., аспірант Маріупольського державного університету, старший викладач, Азовський морський інститут Одеської морської національної академії

Махмудова К. В. Про сутність і основи економічної безпеки розвитку регіонів в умовах глобалізації.

В статті на прикладі Донецького регіону проводиться дослідження економічної безпеки на регіональному рівні, показано взаємозв'язок і взаємозалежність між рівнями забезпечення економічної безпеки (держава, регіон, суб'єкти господарювання), доведено необхідність розробки і впровадження стратегії забезпечення економічної безпеки регіону. Результати дослідження доводять, що рівень забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні залежить від державної політики і ефективності функціонування суб'єктів господарювання. Економічній безпеці розвитку регіонів в умовах глобалізації, поліпшенню ситуації в економічній сфері Донецької області перешкоджає відсутність вітчизняного стратегічного інвестора і ефективного власника, який би був у змозі вкласти інвестиції, забезпечити випуск конкурентоздатної продукції, своєчасно розраховуватись з бюджетом. Ефективна державна стратегія, що проводиться в інтересах розвитку громадянського суспільства України, закріпить положення про те, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина - обов'язок держави. Ця стратегія призведе до підвищення рівня правової свідомості всіх громадян України, оскільки без досить високого рівня правової свідомості, як діячів державних структур, так і всіх громадян, досягнення високих цілей економічного зростання і добробуту громадян України в сучасних умовах глобалізації неможливо.

Makhmudova C. About the nature and the basis of economic safe of regions development under globalization circumstances.

The article on the example of the Donetsk region conducted a study of economic security at the regional level, the relationship and interdependence between the levels of economic security (state, region, economic entities), proved the need to develop and implement strategies to ensure the economic security of the region. Results of the study show that the level of economic security at the regional level depends on government policy and performance of business entities. Economic development of the regions in the security context of globalization, improvement in the economic sphere Donetsk region is hampered by lack of domestic strategic investor and effective owner, who would be able to invest, to ensure competitive production, is able to settle with the budget. Effective government strategy carried out in the interests of the development of civil society in Ukraine, will strengthen the position of individual rights and freedoms are the supreme value. Recognition, respect and protection of the rights and freedoms of citizen is the duty of the state. This strategy will increase the legal awareness of citizens of Ukraine, because without a sufficiently high level of legal consciousness both leaders of state structures and all citizens, to achieve the respective goals of economic growth and welfare of the citizens of Ukraine in today's globalized world is impossible.

Махмудова Е. В. О сущности и основах экономической безопасности развития регионов в условиях глобализации.

В статье на примере Донецкого региона проводится исследование экономической безопасности на региональном уровне, показана взаимосвязь и взаимозависимость между уровнями экономической безопасности (государство, регион, субъекты хозяйствования), доказана необходимость разработки и внедрения стратегии обеспечения экономической

безопасности региона. Результаты исследования доказывают, что уровень обеспечения экономической безопасности на региональном уровне зависит от государственной политики и эффективности функционирования субъектов хозяйствования. Экономической безопасности развития регионов в условиях глобализации, улучшению ситуации в экономической сфере Донецкой области препятствует отсутствие отечественного стратегического инвестора и эффективного собственника, который бы был в состоянии вложить инвестиции, обеспечить выпуск конкурентоспособной продукции, своевременно рассчитываться с бюджетом. Эффективная государственная стратегия, проводимая в интересах развития гражданского общества Украины, закрепит положение о том, что человек, его права и свободы являются высшей ценностью. Признание, соблюдение и защита прав и свобод человека и гражданина - обязанность государства. Эта стратегия приведет к повышению уровня правового сознания всех граждан Украины, поскольку без достаточно высокого уровня правового сознания, как деятелей государственных структур, так и всех граждан, достижения высоких целей экономического роста и благосостояния граждан Украины в современных условиях глобализации невозможно.

Постановка проблеми. Зростання економічного потенціалу та ефективне функціонування будь-якого підприємства і регіону в цілому в ринкових умовах значно залежить від створення надійної системи економічної безпеки на різних рівнях. Ряд вчених стверджують, що економічна безпека – це універсальна категорія, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином.

Для досягнення економічної безпеки на рівні держави, необхідна підтримка відповідного стану захищеності на рівні регіону, міста, окремих підприємств. Регіональний рівень є ланкою, яка зв'язує між собою державу і суб'єкти господарювання, забезпечення економічної безпеки на даному рівні повинно бути одним з пріоритетних напрямків функціонування. Більш того, кожний регіон має свої особливості в частині забезпечення фінансування економічних і соціальних програм розвитку, що відбивається на створенні системи економічної безпеки регіону. Без забезпечення економічної безпеки практично неможливо вирішити жодну з тих проблем, які стоять сьогодні перед Україною.

Аналіз досвіду незалежності України свідчить, що проблема забезпечення економічної безпеки набуває виключно актуального характеру. Деструктивні процеси у всіх сферах економіки, фінансова незахищеність населення і зростання соціальної напруги переконливо підкреслюють це. Саме держава має усі можливості для забезпечення фінансової захищеності населення, закріплює у Конституції України праві громадян на захищеність від економічної небезпеки в умовах глобалізації. Ці заходи зможуть підвищити рівень правової свідомості українського суспільства.

Аналіз досліджень. Практика і наукові дослідження показують, що існує потреба відпрацювання і створення системи економічної безпеки, яка б враховувала негативи і позитиви сучасного економічного середовища функціонування усіх учасників економічних відносин. Окремі наукові аспекти забезпечення економічної безпеки висвітлюються у наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких слід визначити: О. Барановського [1], С. Глазьева [2, с.3-19; 3, с.3-18], В. Ойкне [4], В. Сенчагова [5, с.97-106] та ін. Дослідження цих авторів були спрямовані або на загальнодержавний рівень, або на рівень функціонування суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Таким чином, дослідження стану забезпечення економічного середовища на рівні окремого регіону є актуальним і доцільним.

У наукових дослідженнях українських вчених відсутні розробки щодо впливу проблеми забезпечення економічної безпеки на правосвідомість громадян усього громадянського суспільства. Невідображений зв'язок між проблемами забезпечення економічної безпеки регіонів і правосвідомістю громадян.

Метою даного дослідження є визначення економічної безпеки розвитку регіонів (на прикладі Донецького регіону) в умовах глобалізації і зв'язок цієї проблеми з низьким рівнем правової свідомості в українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. В міжнародній правовій літературі існує думка про те, що рішення глобальних проблем, з якими стикається людство, обумовлює допустимість і можливі межі наддержавності. Глобального наддержавного регулювання вимагають і проблеми безпеки економічного розвитку регіонів. Безпека економічного розвитку регіонів визначає і безпеку економічного розвитку усєї країни. Ці проблеми мають відношення до інтересів усього міжнародного співтовариства. В світі відбувається прогрес суспільства, який супроводжується переходом від великої кількості спільнот до поступової єдності. Тенденції до інтернаціоналізації суспільного життя посилюються.

Утворення Європейського Союзу з єдиною валютою також є вираженням цього об'єктивного процесу. Процес єднання людства, який охоплює національні і регіональні межі в умовах глобалізації, вийшов на світову арену і відображається у глобалізації світового розвитку. Нині відбувається значне зростання виробництва, яке значно посилює процес до єдності людства. Тенденція до єдності людства у цілому носить прогресивний характер. Посилюються зв'язки між представниками різних націй і народностей, відбувається інтернаціоналізація виробництва та обміну. Усією міжнародною спільнотою використовується досвід побудови політичних структур. Зростає рівень інформації, іде обмін духовними цінностями. В результаті цього відбувається поява наднаціональних наддержавних структур.

У зв'язку з цим необхідно визнати, що універсальний характер глобальних проблем вимагає багатосторонніх рішень. Вплив глобалізації на економічне, політичне, правове життя держав і народів відбувається у різних формах і різними методами. Потужність і спрямованість дії глобалізації залежить від багатьох чинників. Найважливішим є правовий чинник. Це знаходить своє безпосереднє вираження в конституціях більшості держав-членів ООН, включаючи і Конституцію України.

В даний час відбувається погіршення соціально-економічної ситуації в Україні. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є питання щодо розробки та здійснення стратегії економічної безпеки України. Вирішення цього завдання є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги з боку владних структур, політичних партій, науковців та громадськості. Можна сказати, що економічна безпека в умовах глобалізації гарантує державну незалежність країни, створення умов для підвищення рівня правової свідомості і створення всього комплексу оптимальних умов для життєдіяльності та розвитку індивіда, соціально-економічну та військово-політичну стабільність українського суспільства, збереження цілісності і державності України, протидію впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. Політика економічної безпеки стане чинною, тільки якщо буде бездоганно визначено її стратегія і тактика.

В умовах глобалізації економічна безпека України залежить і від економічної безпеки її регіонів. В економічній літературі досить широко представлені концептуальні аспекти економічної безпеки країни. Що стосується забезпечення економічної безпеки регіонів, то ця проблема досліджена недостатньо. Причинами такої ситуації є: по-перше, економічний розвиток регіонів України має свою власну специфіку, яка проектується на вирішення завдань забезпечення регіональної економічної безпеки. Це вимагає певної модифікації використовуваних показників. По-друге, ці проблеми розглядаються з різних методологічних позицій, які часто суперечать один одному. По-третє, для оцінки рівня регіональної економічної безпеки недостатньо опрацьована проблема уніфікації регіональних статистичних даних. В результаті цих обставин утруднено вироблення загальних принципів оцінки рівня регіональної економічної безпеки.

На сучасному етапі всесвітньої глобалізації та інтеграції у розвитку України ключове значення набувають питання регіональної безпеки, пов'язані з реалізацією ідеї національної єдності, розвитку і вдосконалення соціальних відносин, реалізації проблеми забезпечення

прав і свобод громадян та підвищення рівня правової свідомості. Аналіз соціально-економічної ситуації показує, що причини багатьох загроз економічній безпеці закладені на регіональному рівні.

Сутність економічної безпеки регіону полягає в можливості і здатності його економіки поетапно покращувати якість життя населення на рівні загальноприйнятих стандартів, протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз при оптимальних витратах всіх видів ресурсів і невиснажливого використання природних факторів, забезпечувати соціально-економічну та суспільно-політичну стабільність регіону [6, с.16].

До основних критеріїв, що характеризують інтереси регіону в галузі безпеки і забезпечують прийнятні для більшості населення умови життя і розвитку особистості, стійкість соціально-економічної ситуації, належать [7, с.31-32; 8, с.136]: розширене відтворення економічної та соціальної інфраструктури регіону; межі критичної залежності регіону від ввезення найважливіших видів продукції першої необхідності; забезпечення необхідного рівня обслуговування потреб населення з метою формування умов для нормального життєзабезпечення населення регіону.

Аналіз становища в регіоні повинен спиратися на набір індикаторів економічної безпеки, який дозволить виявити і оцінити майбутні загрози, а також реалізувати необхідний комплекс програмно-цілевих заходів щодо зниження рівня загроз.

Значна диференціація регіонів України за рівнем економічного розвитку, яка є беззастережною загрозою економічній безпеці держави, вимагає організації ефективної системи оцінки економічного стану регіону, своєчасного виявлення чинників, які виводять ситуацію в різних сферах життєдіяльності територій за межі економічної безпеки, і розробку на цій основі програмно-цілевих пріоритетів нейтралізації загроз, термінів їх реалізації, а також ресурсів, які необхідно при цьому задіяти.

Стратегія економічної безпеки Донецької області полягає у визначенні характеру зовнішніх і внутрішніх загроз її економічному благополуччю, у формуванні банку даних про умови та фактори, які становлять небезпеку для життєво важливих економічних інтересів населення регіону, суб'єктів ринку і створенні дієвого механізму реагування органів влади на виявлення загрози економічній безпеці. Донецький регіон має свої особливості в частині забезпечення фінансування економічних і соціальних програм розвитку, що відбивається на створенні системи економічної безпеки регіону. Без забезпечення економічної безпеки практично неможливо вирішити жодну з тих проблем, які стоять сьогодні перед Україною. Аналіз досвіду незалежності України свідчить, що проблема забезпечення економічної безпеки набуває виключно **актуального характеру**. Деструктивні процеси у всіх сферах економіки, фінансова незахищеність населення і зростання соціальної напруги переконливо підкреслюють це. Проведені в галузі дослідження за основними критеріями економічної безпеки держави показують різні рівні розвитку цих критеріїв. В даний час у зв'язку з проведеними в країні реформами необхідні нові дослідження за основними критеріями: рівень ВВП, на макrorівні необхідна збалансованість і оптимальність Державного бюджету, соціальна спрямованість бюджету. Аналіз досліджень на рівні держави, регіонів та підприємств, що проводиться до державних реформ в нашій країні показував, що в країні спостерігається нестабільна економічна обстановка. Тому назріла необхідність економічних реформ, які на даний момент відбуваються в Україні.

Висновки. Дослідження, що проводилися за основними критеріями доводять, що рівень забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні значно залежить від державної політики і ефективності функціонування суб'єктів господарювання. У проведених до реформ дослідженнях аналіз сучасного стану Донецької області дозволив визначити сукупність дестабілізуючих чинників, наявність яких в даний момент перешкоджає реалізації не тільки економічних інтересів на рівні регіону, але і на рівні держави в цілому. Але зараз потрібен новий аналіз стану чинників економічної безпеки Донецької області. Доведено, що головним дестабілізуючим чинником на сьогоднішній день є недосконалість і незавершеність законодавства у сфері забезпечення економічної безпеки і в економічній

сфері. Достатньо назвати тільки основні відсутні законодавчі акти: Податковий і Фінансовий кодекси, Закони про економічну, фінансову й ін. види безпеки тощо. Вдосконалення чинного законодавства в економічній сфері здійснюється дуже повільними темпами і не встигає за змінами, які в ній відбуваються. Підвищенню рівня економічної безпеки і поліпшенню ситуації в економічній сфері Донецької області перешкоджає відсутність вітчизняного стратегічного інвестора і ефективного власника, який би був у змозі вкласти інвестиції, забезпечити випуск конкурентоздатної продукції, своєчасно розраховуватись з бюджетом.

У Донецькій області не створено дійової системи забезпечення економічної безпеки, не розроблено і не впроваджено стратегію економічної безпеки регіону, що є першочерговим завданням розвитку держави, регіону, підприємств (організацій, установ). Саме формулювання конкретних і обґрунтованих стратегічних заходів забезпечення економічної безпеки регіону дозволить, з одного боку, підвищити рівень економічної захищеності окремої території (регіону), а з іншого – обумовить впровадження системи економічного захисту в державі та у суб'єктів господарювання.

На наш погляд, це є однією з причин сьогоденної скрутною ситуації у нашому Донецькому регіоні. Державна стратегія в області забезпечення економічної безпеки розвитку регіонів повинна розроблятися і реалізовуватися в рамках економічної політики, основними пріоритетами якої є досягнення стійкого економічного стану особистості, соціально-економічної стабільності суспільства, держави, дотримання конституційних прав і свобод громадян, законності і законслухняності всіх без винятку, включаючи органи державної влади. Ця державна стратегія, що проводиться в інтересах розвитку громадянського суспільства України, закріпить положення про те, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина - обов'язок держави. Ця стратегія призведе до підвищення рівня правової свідомості всіх громадян України, оскільки без досить високого рівня правової свідомості як діячів державних структур, так і всіх громадян досягнення високих цілей економічного зростання і добробуту громадян України в сучасних умовах глобалізації неможливо.

Список використаних джерел:

1. Барановский А.И. Экономическая безопасность государства/ А.И. Барановский // Финансовая Украина. – 1996. – №22.
2. Глазьев С. Основа обеспечения экономической безопасности страны – альтернативный реформационный курс/ С. Глазьев // Российский экономический журнал. – 1997. – №1. – С.3-19.
3. Глазьев С. Основа обеспечения экономической безопасности страны – альтернативный реформационный курс/ С. Глазьев // Российский экономический журнал. – 1997. – № 2. – С. 3-18.
4. Ойкен В. Основы национальной экономики: Пер. с нем./В.Ойкен – М., 1996. – 349 с.
5. Сенчагов В.К. О сущности и основах стратегии экономической безопасности России/ В.К Сенчагов // Вопросы экономики. – 1995. – №1. – С. 97-106.
6. Еделев А.Л. Стратегическая стабильность и экономическая безопасность субъектов Российской Федерации/ А.Л. Еделев – М.: Акад. экономической безопасности МВД России, 2007. – 116 с.
7. Социально-экономические угрозы безопасности региона/ Под ред. Л. А. Исаевой. - Владивосток: Морской гос. ун-т, 2007. - 144 с.
8. Экономическая и национальная безопасность/ Под ред. Л.П. Гончаренко. – М.: Экономика, 2008. – 542 с.

Ключові слова: економічне середовище, стратегія економічної безпеки, глобалізація, правосвідомість.

Ключевые слова: экономическая среда, стратегия экономической безопасности, глобализация, правосознание.

Keywords: economic environment, economic safe strategy, globalization of justice.